

ПЕДАГОГІКА

УДК [784:378.12]-059.477

*Василь Чепелюк (Луцьк),
народний артист України,
професор кафедри історії,
теорії мистецтв та виконавства
Волинського національного
університету імені Лесі Українки*

МУЗИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ СПЕЦІАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Аналізується процес набуття навичок музично-стильової атрибуції у процесі вокально-виконавської підготовки майбутніх фахівців естрадного жанру.

Ключові слова: музичний стиль, студенти-вокалісти, навчальний процес.

Василий Чепелюк

Музыкальная подготовка студентов высших учебных заведений в процессе специального обучения. Анализируется процесс приобретения навыков музыкально-стилевой атрибуции в процессе вокально-исполнительской подготовки будущих специалистов эстрадного жанра.

Ключевые слова: музыкальный стиль, студенты-вокалисты, учебный процесс.

Vasil Chepelyuk

Musical training of university students in special education. The process of acquiring skills of music and style of attribution in the vocal-performing training of future specialists pop genre is analyzed in this article.

Key words: music style, student vocalists, the learning process.

Постановка наукової проблеми. Характерною умовою сьогодення є специфічність організації навчального процесу у сучасній вищій школі, яка передбачає значну активізацію самостійної діяльності студента, набуття ним професійних навичок, що досягаються, значною мірою, самостійним шляхом. Викладач виконує у такому разі лише функції консультанта, допомагаючи студенту краще зрозуміти напрями його майбутнього навчання. Це є однією із вимог Болонської декларації, яка вже протягом тривалого часу реалізується в Україні, передбачаючи внесення певних змін і в систему навчання, і в організацію самостійної діяльності студентської молоді, що здобуває вищу освіту. З іншого боку, неупереджений дослідник не може не помітити, як збагатився жанрово-стильовий фонд сучасного українського музичного мистецтва у порівнянні з відносно недавнім минулим. Це, у свою чергу, вимагає перегляду багатьох усталених норм у системі організації

спеціальної підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, потреба ефективних засобів формування музично-стильових уявлень у системі вокально-виконавської підготовки майбутніх викладачів вокалу визначила головну проблему цієї розвідки, **метою** якої є аналіз процесу набуття навичок музично-стильової атрибуції у процесі вокально-виконавської підготовки майбутніх фахівців естрадного жанру.

Виклад основного матеріалу. Не викликає сумніву той факт, що чим глибша обізнаність особистості у просторі стильової багатогранності світової культурної практики, чим ширший її естетичний досвід і форми вияву, тим легше їй врахувати історично зумовлені особливості культурного розвитку і відчутти неповторну своєрідність генокоду того чи іншого соціально-історичного прошарку.

У професійному становленні студента-вокаліста особливої актуальності набуває досвід осягнення та інтерпретації музичних творів. Один із напрямів педагогічного пошуку вирішення проблеми адекватного та цілісного пізнання музично-культурної спадщини пов'язаний із використанням у навчальному процесі художньо-когнітивних можливостей стильового підходу.

Уявлення як результат минулого досвіду відіграють важливу роль у пізнавальних процесах (І. Павлов). Мобільність уявлень зумовлює їх високу значущість у творчій діяльності [8]. Істотного значення щодо з'ясування сутності музично-стильових уявлень, на нашу думку, набуває визначення специфіки музичного мислення як „мислення музично-образними уявленнями” [7], а також зазначення можливості існування стилю¹ у вигляді „більш або менш яскравих чуттєвих уявлень” [9, 14]. Спираючись на досвід попередників у цьому питанні стосовно вивчення сутності та структури музично-стильових уявлень, їх функціональних властивостей у системі організації навчально-пізнавальної діяльності, ми зробили спробу розробити методику їх поетапного формування у процесі вокально-виконавської підготовки майбутніх фахівців естрадного жанру.

¹ У музикознавстві поняття стилю розглядається як „цілісна модель світосприйняття” (В. Медушевський), „особистість, що виражається в музичних звуках” (Є. Назайкінський) тощо.

Спроби осмислити музично-стильову обізнаність як історико-мистецьку категорію, що має складну внутрішню понятійну структуру, робилися дослідниками неодноразово. Зокрема, С. Скребков та О. Щербініна розглядали зміст і складові музично-стильових уявлень¹ у контексті розвитку художнього мислення особистості. О. Булатова досліджувала фантазію і уяву як вирішальні моменти будь-якого мистецького процесу. „Рівень розвитку уяви, – на її думку, – невід’ємно пов’язаний з творчою активністю особистості” [1, 117].

Сприйняття твору мистецтва – досить складний процес і часто важко провести межу між уявленням і уявою. Емоційні переживання, що виникають під час слухання музики, дають людській уяві специфічний початковий поштовх, а відтінки, конкретні образи і картини домальовує вже фантазія того чи іншого слухача. Це пояснюється тим, що безпредметних, абстрактних емоцій, емоцій поза конкретними обставинами, певними життєвими ситуаціями, що їх викликають, не існує.

Причини відмінності фантазії, різноманітності уявлень у сприйманні того ж самого музичного образу треба шукати, насамперед, у специфіці самої музики, мова якої не має ні конкретної значимості слів (як у літературі), ні наочної предметності зображеного (як в образотворчому мистецтві). Через це уява, фантазія в процесі музичного сприймання набувають активного творчого характеру.

Під час музичного сприймання не лише почуття збуджують діяльність уяви, а й навпаки, – образи уяви значно посилюють емоційне враження від музичного твору, роблять це враження стійкішим і яскравішим [6].

Зрозуміло, що виконуючи свою пізнавальну функцію, музика завжди активно впливає не лише на почуття і уявлення, а й на думку особистості чи широкого загалу слухачів. Саме тому процес пізнання музики не обмежується емоційними переживаннями, діяльністю уяви і фантазії. Він знаходить своє продовження в логічному (раціональному) мисленні.

¹ Уявлення – відтворення в свідомості людини образів тих об’єктів (з природи суспільного життя, художньої творчості), які в даний момент не сприймаємо [5, 1008]. Внутрішньо або подумки (поза безпосереднім сприйманням) – побачити відому картину художника чи, приміром, почути голос будь-якого співака або мелодію популярної пісні – все це також є різнимим видами нашого уявлення.

Досліджуючи особливості слухомислення музиканта, вчені неодноразово відзначали, що у сучасній мистецькій практиці завжди присутнє розмежування інтелектуальних та художньо-емоційних здібностей молодих музикантів” [2; 3]. Отже виникає потреба обґрунтувати принципи виховання музиканта, „здатні забезпечити злиття обох феноменів у специфічне новоутворення, яке б зумовлювало високий рівень виконавської компетенції та адекватність виконання молодих музикантів” [2]. Адже процес виконання твору є органічним злиттям внутрішніх процесів стилемислення з їх звуковою (реально акустичною) реалізацією.

Ладоритмічні та інтонаційно-мелосні „координати”, які сфокусовують слухорозумову увагу вокаліста-виконавця в музичній тканині, разом із тим розшаровують саме слухомислення на своєрідний слухове тло і слухову думку. Слухове тло, як відомо, є тривалим внутрішньо-слуховим уявленням, зміст якого – ладово детермінований рух музичної тканини, відчуття котрого підсилюється та забарвлюється переживанням її художніх, емоційно-духовних, стильових, тембро-динамічних особливостей. Емоційно-психологічна настройка на слухове тло зумовлює характер звучання та динаміку емоційних перетворень у музиці. На слуховому тлі розгортається графічне, конструктивне формування музично-стильової уяви. „Слухова думка як механізм такого мислення бере участь у процесах інтонування та фразування, керуючи та одночасно керуючись зоровими провідниками інтонування та фразування – клавіатурними образами (схемами)” [4].

Специфіка навчально-музичної діяльності студента, а згодом і майбутнього викладача музичних дисциплін вимагає не тільки певного рівня сформованості музично-стильових уявлень, але й здатності до об’єктивації надбаних уявлень у педагогічній практиці. Професійна компетентність у цьому питанні передбачає оволодіння методами та прийомами формування стилевідповідного сприймання студентів, забезпечення культурологічного контексту навчального матеріалу, самостійного знаходження смислу і сутностей творів мистецтва різних епох та засобів їх розкриття перед аудиторією різних вікових категорій. Відповідно до цього, критерієм сформованості музично-стильових уявлень студентів визначено спроможність педагогічної проєкції музично-стильових уявлень. Його показниками є уміння самостійної інтерпретації творів різної стильової належності, навички оперування стильовими ана-

логіями у процесі навчально-педагогічної діяльності, різноманітність способів транслювання музично-стильових уявлень, загальне бачення культурного тла тієї чи іншої епохи, у якій написано (чи якій призначено твір).

Визначення подібних критеріїв та показників забезпечило можливість ґрунтовного дослідження сформованості музично-стильових уявлень, виявлення особливостей їх становлення в свідомості студентів, перспектив формування, коригування та подальшого розвитку даних уявлень у процесі вокально-виконавської підготовки під час навчання у вищому навчальному закладі.

Висновки. Для оптимізації сучасного музично-педагогічного простору в контексті процесуального підходу виконання естрадних творів необхідно відповідне музично-стильове бачення музиканта-професіонала зміцнювати в руслі іноваційних аудіо та відео джерел. Крім того, потрібно докорінно змінити традиційні форми роботи з сучасними естрадними, хоровими або ансамблевими колективами, моделями іноваційно-креативної практики, надаючи пріоритети відкритим хоровим репетиціям, хоровому сольфеджію з ритмічною імпровізацією, інструментальному виконавству на хорових заняттях, лекціям-концертам на базі естрадно-хорових колективів, об'єднаним конкурсам студентів-вокалістів та студентів-інструменталістів, музично-стильовому слуханню та порівняльному тестуванню музичних творів, джазовому музикуванню, імпровізаційно-ритмічній хореографії, участі в естрадно-джазових фестивалях та конкурсах, а також використовувати елементи інсценізацій та адаптовані хореографічні постановки (як сценічний супровід до різностилістичних джазових творів). І це не є завершеним переліком можливих форм урізноманітнення навчального процесу у сучасній вищій школі на мистецьких спеціальностях. Проте саме такі зміни призведуть до відповідно більш високого результату. Окремі варіанти із вищезазначеного використовуються і в практиці роботи викладачів вокалу Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Така поліфункціональна практика студентів-вокалістів сприяє формуванню нових музично-стильових орієнтирів мистецької молоді в умовах естрадно-вокальної освіти, основу якої склали б не лише репродуктивні методи навчання, що в цій педагогічній сфері є традиційними, але, в першу чергу, – перспективні інтерактивні методи роботи, що стимулюють ініціативу, самостійність, базову компетентність студента. Диференційована сформованість

музично-стильових уявлень допоможе значно збагатити фаховий рівень студентів-вокалістів, набути рис цілеспрямованої активізації художньо-пізнавальної діяльності творчої молоді, накопичити відповідний досвід сприймання різної за стильовими ознаками музики, розвинути здатність до мистецько-стильових узагальнень і аналізу музичних творів, розширити фонд фактичного знання музичного матеріалу, а отже – сформувати високу професійну музичну культуру.

Список використаної літератури

1. Булатова О. С. Педагогический артистизм : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / О. С. Булатова. – М. : Academia, 2001. – 239 с.
2. Бурська О. Виконавське осягнення музики / О. Бурська // Мистецтво і освіта, 2003. – №4. – С. 24–29.
3. Буцяк В. І. Історико-стильовий принцип як основа осягнення специфіки музичної культури / В. І. Буцяк // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. праць. Наук. зап. РДГУ. – Вип. 5. – Рівне : РДГУ, 2000. – С. 112–126.
4. Буцяк В. І. Стильова компетентність як складова професійної майстерності музиканта / В. І. Буцяк // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. праць : Наук. зап. РДГУ. – Вип. 10. – Рівне : РДГУ, 2005. – С. 130–139.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ – Ірпінь : ВТВ Перун, 2002. – 1440 с.
6. Герасимова-Персидская Н. А. Историческая обусловленность музыкального восприятия и типология культуры / Н. А. Герасимова-Персидская // Музыкальное восприятие как предмет комплексного исследования : сб. ст. / [сост. А. Г. Костюк]. – К. : Муз. Україна, 1986. – С. 18–28.
7. Михайлов М. Стиль в музыке / М. Михайлов. – Л. : Музыка, 1981. – 264 с.
8. Теплов Б. М. Избранные труды : в 2-х тт. – Т. 1 / Б. М. Теплов. – М. : Педагогика, 1985. – 328 с.
9. Шип С. В. Музична форма від звуку до стилю : навч. посіб. / С. В. Шип. – К. : Заповіт, 1988. – 368 с.
10. Скребков С. Художественные принципы музыкальных стилей / С. Скребков [под ред. В. В. Протопопова]. – М. : Музыка, 1973. – 447 с.
11. Выготский Л. С. Психология искусства / Лев Семенович Выготский [сост. М. Г. Ярошевский]. – Р н/Д. : Феникс, 1998. – 479 с.
12. Москаленко В. Творческий аспект музыкальной интерпретации / В. Москаленко. – К. : [б. в.], 1994. – 156 с.
13. Самойленко А. И. Культурологическая концепция диалога М. Бахтина и методологические проблемы музыкознания / А. И. Самойленко // Культурологічна трансформація мистецької освіти та актуальні питання творчої діяльності музиканта в сучасній Україні : зб. наук. праць. – К. : [б. в.], 1998. – С. 21–37.
14. Тарасов Г. С. Музыкальная потребность, музыкальные способности, музыкальное восприятие / Г. С. Тарасов // Музыкальное восприятие как предмет комплексного исследования: сб. ст. / [сост. А. Г. Костюк. – К. : Муз. Україна, 1986. – С. 56–69.